

Det gäller makten över informationen

DEN KLASSISKA 30-talsversionen av Den Stora Planushållningsdebatten handlade om den offentliga sektorns byråkrati kontra individerna. Även i dagens debatt om det totalitära Sverige framställs byråkratin som det stora hotet. Anderz Harning säger, liksom Lundaekonomien Göran Skogh, att ett nytt offentligt frälse håller på att förtära individerna. Sven Fagerberg att statsförvaltningen är en trög, ineffektiv koloss som ödelägger initiativkraften. Visst är de motvikt till Lars Anells naiva tilltro till att trädgårdspåtande skulle vara en indikator på att friheten i landet är större än någonsin. Men jag tror ändå att denna offentlig-byråkratiska hotbild skjuter förbi målet.

Ett centralt tema för diskussionen om byråkratin och folket är informationen och makten. I SvD 28/8 säger tex Roland Sandberg: "En allt större del av den information som myndigheterna samlar på sig lagras numera på data." Och eftersom det blir "allt svårare att komma åt den offentliga informationen", så går vi med stadiga steg in i ett samhälle "där myndigheterna samlar på sig allt mer information om medborgarna och där ansträngningar görs för att informationsflödet till medborgarna ska minska".

Att byråkratin hemlighåller information visste redan Max Weber. Därför blir det logiska motmedlet mot byråkrater att släppa loss dataregistren. Fritt informationsutbyte är för byråkrater vad kryptonit är för Stålmannen. Men när den allvetande Stålmannen — som i decennier har varit förmyndare över Metropolis invånare och vant dem av med att klara sig själva mot verklighetens faror — förlamas av kryptoniten, ja då får den onde Luthor chansen.

Finns det en Luthor i verklighetens värld också?

När datorservicebranschen världskongressade här i Köpenhamn i somras höll Walter F Bauer, med 30 års erfarenhet i branschen, ett av de mer politiskt uppmärksammade anförandena. Hans utgångspunkt var att datoriseringen håller på att ändra själva samhällsstrukturen och leder till en social revolution lika fundamental som ångmaskinen och kapitalismen. "En ny social ordning är på väg", sade han, "den kallas Informationsamhället." Så långt var han enig med Alvin Tofflers budskap i "Tredje vägen". I nästan marxistisk anda talade han om hur den industriella revolutionen hade förskjutit makten från dem som ägde jord till dem som äger medlen för varuproduktionen.

Men så överskred Bauer det marxistiska perspektivet och sade det som Toffler inte kan se eller vågar säga. Information har ersatt industrisamhällets kriterier för social skiktning. Nu håller de som äger produktionen, de "penningrika", på att ersättas av "de kunskapsrika, de visa". Kapitalismens imperativ, suget efter mervärde, håller på att tas över av ett nytt ledmotiv: "Informationsamhället karaktäriseras av

är Sverige totalitärt?

Vi kan gott dränkas i information utan att bli mäktigare. Ty i datorbranschens framtidssamhälle är makten över informationen — kunskapen och visheten — förbehållen en ny samhällselit. Thomas Söderqvist tecknar bilden av en framväxande "prifentlig" organisationsintelligentia.

härskas mikrodatorerna, men det är färdigheter på den lägsta nivån i den modell av kunskapens hierarki som Bauer byggde sin vision på. Den liknar för övrigt mycket den modell av den östtyska "realsocialismen" som Rudolf Bahro utvecklade i "Alternativet" för ett par år sedan.

Bauer opererar med fyra nivåer: data, information, kunskap och vishet. Bahro med fem, där den lägsta omfattar informationer som behövs för att utföra "schematiskt del- och hjälparbete" och den högsta är "analys och syntes av naturens och samhälls helhet".

I bägge dessa modeller är vi allesamman informationsrika, ja vi kan gott låta oss dränka i information utan att bli mäktigare. Ty de två högre övergångarna i Bauers kunskapshierarki, från information till kunskap och från kunskap till vishet — de är förbehållna en ny samhällselit.

Till denna nya globala kunskapselit hör, fortfarande enligt Bauer, deltagarna på den nämnda kongressen. Det är det slags folk som ska ta ledningen och makten. Eller med Bauers inledningsord:

Mina damer och herrar, vi möts som dataservice industris ledare, men vi är mer än det. Jag ser var och en av er som ledare i ett nytt samhälle. Vi representerar ledarskapet över en grundläggande förändring i världen... vi måste påta oss ansvaret för ledarskapet över informationsamhället.

Det ligger förstås nära till hands att avfärda Walter F Bauer, styrelseordförande i ett av världens största företag i branschen, som en data-freak. Alternativt som ännu en av de kiliastiska galningar som aspirerar på världsherravälde. En långt mer obehaglig tolkning är att Bauer varken lekte Dr Strangelove eller hade chips i ögonen, utan att han (förutom att vara en förklädd Luthor) också uppträdde som en modern Machiavelli.

Det finns vissa belägg för att Bauer gav en rätt precis bild av dataålderns framväxande makt-

statsstaterna förvandlade slav-samhället till kapitalism.

Daniel Bell var en av de första inom informationssamhälleslitteraturen som kom närmast något som liknar en teori. I "The coming of post-industrial society" framhöll han den organiserade kunskapen som samhällsstrukturande princip. Men Bell, Bauer, Toffler och andra i denna post-industriella teoritradition gör ett stort fel. De utgår från att samhället är konfliktfritt. När de postulerar sin nya elit/klass så får den ingen motspelare. I deras varianter av det Nya Atlantis finns ingen informationsrik men kunskapsfattig underklass.

Organisationsförmåga ger makt

För att injicera litet konflikt-dialektik i den här diskussionen om det post-industriella samhället ska man nog pejla in en helt annan tradition. Från Bakunin och framåt har en rad anarkister sagt i stort sett detsamma som Bauer sade i Köpenhamn i somras — bara utifrån ett underdogperspektiv.

Jan Machajski, den polsk-ryske revolutionären, stämplades av bolsjevikerna som statsfientlig när han skrev agitatoriska pamfletter på Bakunins tema: den antikapitalistiska revolutionen leds av högutbildade som besitter ett kulturellt kapital genom vilket de härskar över de okunniga massorna.

Och i en helt färsk bok om "The bureaucratization of socialism" argumenterar Donald Hodges för att organisationsintelligensen är den produktionsfaktor som marxismen "glömde bort". Förmåga att organisera mänskligt arbete (inklusive den kunskapsfattiga underklassens sysselsättning vid dataterminalerna) är en klass- och maktgenererande faktor lika fundamental som jord- och kapitalnehav.

Det är alltså empiriska och teoretiska belägg av det här slaget som får mig att lyssna en gång extra på Walter F Bauers onda tunga. Därför tolkar jag honom som en machiavellisk stormsvälva — inte för byråkratins stålman — dem tyckte Bauer inte om — utan för alla Luthorer i en framväxande global organisationsintelligentsia. De som har monopol på att organisera och tolka informationsflödena. Och väl att märka: både de i den privata och de i den offentliga sektorn.

Jag tror inte att "det nya frälset" är begränsat till den offentliga sektorn. Bortsett från den nukleära utplåningen är det långsiktiga hotet snarare den framväxande bastarden mellan å ena sidan den driftiga privata och offentliga informationssektorns erfarenheter av databehandling, och den offentliga och privata administrationens erfarenheter av att behandla människor å den andra — framväxten av en "prifentlig" organisationsintelligentsia. Den bastarden är inte byråkratisk i klassisk mening, men heller inte demokratisk. I den hotbilden reduceras alla sport-

dess omätliga krav på information. Det nya samhället kan nog faktiskt bäst karakteriseras med ordet informationsimperativ. Att få lite grann information leder till önskan efter mer."

Dataeliten

Här talades om datademokrati, men inte om kunskapsdemokrati. Framtidsvisionen var: vi är inte lika visa allesamman, och vi ska heller inte bli det. Visst kommer gemene man att kunna be-

strukturer. Blä har Stanford-ekonomen Marc Porat övertygande visat att informationssektorn utgör cirka hälften av den samlade amerikanska ekonomin. Liknande empiriska belägg för existensen av ett "informationssamhälle" borde lätt gå att ta fram för andra högindustrialiserade länder. Men därmed är inte sagt att det skulle vara fråga om ett informationssamhälle i teoretisk mening, lika litet som existensen av pengar och marknad i de antika

utövare och trädgårdspåre till informationsrika men ack så okunniga databärare. Medan de som inte spiller sin tid på välmenade samhällsorganiserade selsättningar skaffar sig den höga utbildning och erfarenhet av organisationsledning som utgör den priffentliga Maktens försättning — och tillika dess söma.

THOMAS SÖDERQVIST

Stipendiat vid Forskningssektariatet i Köpenhamn.